

АНДРІЄНКО ОЛЕНА ВАЛЕРІЇВНА

заст. директора з правових питань Publicis Groupe Ukraine, членкиня Експертного комітету з питань розвитку сфери ШІ в Україні при Міністерстві цифрової трансформації України, членкиня Наглядової ради Всеукраїнської Рекламної Коаліції, адвокат, канд. психол. н. (спеціалізація «Юридична психологія»).

Правові орієнтири при використанні штучного інтелекту

Правові аспекти використання систем генеративного штучного інтелекту (надалі – ШІ) на кшталт ChatGPT, Gemini чи Midjourney є важливими для забезпечення етичної та безпечної інтеграції цієї технології в журналістику з огляду на критичну роль як медіа, так і ШІ для стійкого розвитку суспільства. Саме тому першими секторальними рекомендаціями з відповідального використання ШІ, які були розроблені Міністерством цифрової трансформації України спільно з низкою інших установ та організацій, стали рекомендації для медіа [1]. Їх поява стала майже синхронною у часі зі схваленням профільним комітетом Ради Європи рекомендацій з відповідального впровадження систем ШІ у журналістику [2].

В обох документах підкреслюється важливість відповідального використання ШІ, що передбачає необхідність системної підготовки до змін, зумовлених поширенням ШІ. «Яким чином ШІ допоможе реалізовувати нашу місію?» – саме таким має бути перше питання, котре повинні ставити собі медіа та журналісти при впровадженні ШІ у свою професійну діяльність.

Також рекомендації наголошують на необхідності етичного використання ШІ, фахового людського контролю, захисту персональних даних і конфіденційності, поваги до інтелектуальної власності, маркування контенту, надання аудиторії можливості відмовитися від персоналізації контенту. Зокрема, рекомендується застосувати ризик-орієнтований підхід як при виборі системи ШІ для професійної діяльності, так і при оцінюванні згенерованого ШІ контенту.

Захист персональних даних та конфіденційність передбачають, що дані не повинні завантажуватися до систем ШІ без згоди власників таких даних чи інформації, а також

за відсутності гарантій їх нерозголошення. Оскільки на сьогодні більшість систем ШІ не надають можливості видалити інформацію, надану системі ШІ користувачами, наполегливо рекомендується уникати використовувати будь-які персональні дані чи конфіденційну інформацію у запитах (промптах).

Повага до інтелектуальної власності означає, що використання як самих систем ШІ, так і баз навчальних даних (датасетів), а також згенерованого контенту повинне здійснюватися на законних підставах. Слід підкреслити, що Україна однією з перших у світі визначила правовий статус згенерованого ШІ контенту (неоригінальних об'єктів, згенерованих комп'ютерними програмами, про які йдеться у статті 33 Закону «Про авторське право та суміжні права» [3]). А огляд ключових питань авторського права у контексті синтетичного контенту у медіа зроблено Європейською Асоціацією Комунікаційних Агентств (ЕАСА) [4].

Прозорість використання ШІ передбачає інформування аудиторії про використання ШІ для генерування контенту шляхом маркування такого контенту, а також інформування про використання ШІ для персоналізації контенту й надання можливості відмовитися від такої персоналізації. Таке маркування вкрай важливе для протидії поширенню дезінформації з використанням ШІ, а можливість відмови від персоналізації контенту зберігає за аудиторією можливість вибору кола доступної інформації. Іще одним засобом протидії поширенню дезінформації є здійснення обов'язкової перевірки на оригінальність будь-якого контенту, поширюваного медіа чи журналістами.

Оцінку згенерованого ШІ контенту рекомендується здійснювати на підставі ризик-орієнтованого підходу за наступними параметрами: прозорість використання ШІ, достовірність та етичність, наявність контролю з боку людини, використання авторизованої з боку медіа системи ШІ, дотримання прав інтелектуальної власності, приватності та конфіденційності. Ризики оцінюються за шкалою: «високий – середній – прийнятний (звернути увагу)».

Відповідальність та етичність вимагають забезпечення людського контролю над процесом генерації та поширення контенту, постійного оцінювання ризиків та адаптації правил використання ШІ до змін у соціальній та технологічній екосистемі, в яких функціонують медіа.

У такий спосіб вказані рекомендації спонукають медіа та журналістів формувати культуру усвідомленого, відповідального та етичного використання ШІ у професійній діяльності, що є ключовим для збереження довіри аудиторії й ефективності комунікаційних та PR-стратегій.

Окремо в рекомендація наголошується на важливості само- та спільного регулювання для формування такої культури. Як приклад слід згадати рекомендації, розроблені Комісією з журналістської етики, в яких наголошується: «в усіх випадках остаточне рішення про поширення матеріалу приймає людина, а не машина», при цьому «відповідальність за журналістський матеріал лежить на авторі і на редакції, навіть якщо під час підготовки цього матеріалу автор звертався за допомогою до ШІ» [5].

Отже, вже сьогодні можна спрогнозувати у найближчій перспективі сплеск масового використання ШІ в сфері медіа та PR, що зумовлює необхідність формування культури використання ШІ та унормування такого використання задля запобігання поширення дезінформації, а також протидії маніпулятивним тактикам впливу на аудиторію, зокрема, у незаконних та пропагандистських цілях.

Список використаних джерел:

1. Рекомендації з відповідального використання ШІ в медіа. [URL](#)
2. Guidelines on the responsible implementation of artificial intelligence (AI) systems in journalism. The Steering Committee on Media and Information Society (CDMSI) of Council of Europe, 30 November 2023. [URL](#)
3. Закон України «Про авторське право і суміжні права», із змінами і доповненнями, внесеними Законами України від 13 грудня 2022 року № 2849-IX, від 20 березня 2023 року № 2479-IX. [URL](#)
4. AI and Copyright – Navigating Legal Challenges. European Association of Communications Agencies (EACA). 4 жовтня 2023р. [URL](#)
5. Рекомендації Комісії з журналістської етики щодо використання штучного інтелекту для створення журналістських матеріалів. Комісія з журналістської етики. 31 жовтня 2023 року. [URL](#)